

Megjelent: ManiFesztum, 2010 május-június (A Napfényes Élet Alapítvány kéthavonta megjelenő kiadványa, www.napfenyes.hu) *A cikk egészében vagy részleteiben kizárólag a szerző vagy a Napfényes Élet Alapítvány előzetes írásos hozzájárulásával közölhető!*

Kulturális Kreatívok

Akik képesek megváltoztatni a jövőt

“Képzelnék el egy Franciaország-méretű országot egyik pillanatról a másikra kisarjadni a földből az Egyesült Államok kellős közepén, hihetetlenül gazdag kultúrával, új életszemlélettel, értékekkel és világnézettel, saját hősökkel és jövőképpel. Csak képzeljük el, milyen kíváncsiak lennénk egyszeriben, mekkora érdeklődéssel próbálnánk felderíteni, kik az országban élő emberek, és vajon honnan jöttek. (...)

Most képzelnék el valami mást. Létezik egy ilyen új ország, pontosan ekkora területtel és ilyen gazdag kultúrával, csak éppen senki sem látja. Csendben és szinte észrevétlenül formálódik, mintha csak az éj sötétjében, a szigorú ellenőrzést kikerülve öltene testet.”

Ezzel a képpel kezdi a Paul H. Ray szociológus és Sherry Ruth Anderson pszichológus annak az 50 milliósra becsült amerikai szubkultúrának a bemutatását, amelynek a létezéséről még ma – 10 évvel később – is kevés szó esik a hivatalos médiában. Közel másfél évtizedes kutatás eredményeképpen sikerült hitelt érdemlően beigazolni azokat az előrejelzéseket, amelyek az elmúlt évtizedekben – egyre hangsúlyosabban – felhívták a figyelmet az amerikai társadalom jelentős átalakulására, egy új kultúra születésére.

Kik a Kulturális Kreatívok, honnan jöttek, mi a céljuk és mi ennek a könyvnek az üzenete számunkra egy évtized és sok ezer kilométer távolából?

Először is érdemes tisztázni, mit is jelent itt a „kultúra” szó. Hiszen gyakran használjuk „művészet” értelemben, így az a kép jelenhet meg előttünk, hogy a Kulturális Kreatívok valamiféle kísérletező, a hagyományostól eltérő művészeti csoport, újító zenei vagy színpadi formáció, esetleg a képzőművészet egy modern formáját létrehozó alkotóközösség.

Bár a művészet sokuk életének képezi fontos részét, nem erről van szó. A **kultúra** fogalmát értsük úgy, mint azt a készletet, amely egy adott időszakban a legfontosabbnak ítélt problémákra adható megoldásokat tartalmazza. Az amerikaiak egynegyedének a világnézetét, értékeit és életmódját (röviden, a *kultúrájukat*) érintő, átfogó megújulást hozó változásról van tehát szó.

Kialakulásukról, céljaikról, a világban betöltött szerepükről a későbbiekben részletesebben szó lesz, viszont most arra szeretnék kitérni, miért érdemes róluk többet megtudnunk a bennünket látszólag elválasztó távolság dacára.

Amikor a könyvet először a kezembe vettem, volt bennem némi tartózkodás. Talán arra számítottam, hogy hosszadalmas fejtegetésen kell átrágnom magam egy számomra kevésbé ismert világ társadalmi folyamatairól (a szociológus szerző révén), miközben adalékokat kapok az egyes változások lélektani hátteréről (a házaspár pszichológus tagjától). Alábecsültem őket, be kell vallanom. Érdekfeszítő, izgalmas könyvet írtak ők ketten. Az átfogó gondolati ívet a 13 évnyi kutatásra és a több mint százezer kérdőív adataira alapozott szakmai háttér adja – jó példája annak, hogyan épülhet tudományos módszerekre és tényekre átfogó, mély spirituális bölcsesség. A könyv segít megértenünk az ember személyes és társadalmi fejlődésének szoros, kétirányú kapcsolatát. Ebben nagy szerepe van a szerző házaspár eltérő látásmódjának, és ezek integrációjának. Paul a nagyobb, átfogó összefüggéseket vázolja fel, miközben Sherry a mélységeket és a személyes kapcsolódási pontokat biztosítja a számos rövidebb-hosszabb történet, interjú révén, melyekben nagyon különböző emberek mesélnek élményeikről, tapasztalataikról, a bennük végbement változásokról. Egy valami azonban közös az indián törzsfőnökben, a pszichiáterben, a feminista élharcosban, az egyetemi professzorban, a mellrák ellen küzdő aktivistában – mindannyian Kulturális Kreatívok. A könyv tanulságai pedig a szakadék felé rohanó civilizációnk számára egyre időszerűbbek – a mindennapi életünkben, a személyes beavatási utunkon, a kisebb és nagyobb közösségek fejlődési lehetőségeinek megértésében és abban, hogy tudatosabban vehessünk részt az emberiség jövőjének alakításában, így esélyt adjunk magunknak, hogy túléljük a bolygónkat és a fajunk fennmaradását veszélyeztető krízist.

Mielőtt röviden áttekintenénk a könyv néhány fontosabb megállapítását, javaslom, töltsük ki együtt ezt a tesztet.

Ön is Kulturális Kreatív?

Tegyen egy pipát azok mellé az állítások mellé, amelyekkel egyetért. Ha tíz, vagy annál több állítást jelölt meg, akkor feltehetőleg Ön is Kulturális Kreatív.

- 1. Szereti a természetet, és komolyan aggasztja annak pusztítása.
- 2. Pontosán tisztában van a bolygót érintő problémákkal (globális felmelegedés, az esőerdők kipusztítása, túlnépesedés, az ökológiai fenntarthatóság hiánya, a szegény országok népeinek kizsákmányolása), és több konkrét intézkedést szeretne látni ezekben az ügyekben – például a gazdasági növekedés megállítását.
- 3. Kész volna magasabb adókat fizetni, vagy több pénzt áldozni egy termékért, amennyiben tudná, hogy ezt az összeget a környezet megtisztítására és a globális felmelegedés megfékezésére fordítják.
- 4. Nagy jelentőséget tulajdonít a személyes kapcsolatok kiépítésének és ápolásának.
- 5. Önkéntes munkát végez, egy vagy több jó ügy érdekében.
- 6. Intenzíven foglalkozik mind a pszichés, mind a spirituális fejlődéssel.
- 7. Nagyobb egyenlőséget szeretne kivívni a nőknek a munkában, és szívesen látna több női vezetőt az üzleti életben és a politikában.
- 8. Aggasztja az erőszak, különösen a nők és gyermekek elleni erőszak terjedése szerte a világon.
- 9. Szeretné, ha a politikusok – a költségvetés terén is – nagyobb hangsúlyt fektetnének a gyermekek oktatására és jólétére, a közösségek újrāépítésére és egy ökológiailag is fenntartható jövő megteremtésére.
- 10. Kiábrándult mind a baloldali, mind a jobboldali politizálásból, és egy új utat keres, amely több, mint fenti kettőből összeolvasztott massa.
- 11. Tud optimistán tekinteni a jövőbe, és nem osztja a médiában tálalt cinikus és pesszimista nézeteket.
- 12. Szeretne egy újabb és jobb életforma megteremtésében részt venni.
- 13. Aggasztja, amit a nagyvállalatok művelnek a magasabb profit megtermelésének érdekében (pl. környezetszennyezés, a szegényebb országok kizsákmányolása).
- 14. Úgy érzi, teljesen ura a pénzügyeinek, és nem foglalkoztatja a túlköltekezés réme.
- 15. Elege van abból, hogy a modern kultúra a sikerre, a „boldogulásra”, a pénzszerzésre és költekezésre, a gazdagságra és a luxuscikkekre fekteti a legnagyobb hangsúlyt.
- 16. Szereti az egzotikus és idegen helyeket és embereket, szeret tapasztalatot szerezni és minél többet megtudni más lehetséges életmódokról.

A Kulturális Kreatívok megjelenésének előzményei

A 60-as években az amerikai társadalom két fő szubkultúráját a modernek és a tradicionálisok alkották. Fontos hangsúlyozni hogy ennek a felosztásnak nem a társadalmi, a vagyoni helyzet, a politikai meggyőződés az alapja, hanem a világnézet, az értékrend és az életmód.

A modernizmus gyökerei az ipari forradalomig nyúlnak vissza, a társadalmi determinizmus korlátai közül való kitörés vágya indította el. Ki is szakította az embereket tradicionális szerepeikből, társadalmi gyökereikből, ezért a lehetőségek szintjén sokáig haladó irányzat volt, számos elvitathatatlan eredménnyel. Mivel azonban a társadalom új rendező-szervező elveként nem tudott többet adni a materialista, érdekeken és külsőségeken alapuló hitrendszernek (dacára annak, hogy a vallásosság fontos szerepet játszik), és képtelen az átfogó megújulásra, ezért mára főként az árnyoldalait látjuk.

A **modernekek** abszolút sajátjuknak érzik a civilizációs vívmányokat, elfogadják és nem kérdőjelezik meg az üzleti és a politikai érdekek által vezérelt világrend jogosságát. Értékrendjükkel, szokásaikkal, világnézetükkel alkalmazkodtak ehhez, megpróbálják ebből individuális szinten a legjobbat kihozni. A fejlődést kézzelfogható, mérhető eredményekben keresik. A mérce mindig mennyiségi, az oltáron pedig a **pénz-idő** kétarcú istensége trónol.

A modernek számára fontos, hogy:

- elég pénzt keressenek illetve elég pénzük legyen
- a céljaik felé határozott léptekkel haladjanak a ranglétrán
- „jól nézzenek ki”, illetve stílusosak legyenek
- „amikor a dolgok kezdenek keménnyé válni, az igazán kemények elmennek vásárolni”
- számos választási lehetőségük legyen (fogyasztóként, szavazóként vagy munkavállalóként)
- országos szinten támogathassák a gazdasági és technológiai fejlődést
- elutasítják a bennszülötteket, az őslakosokat, a falusiakat, a tradicionálisokat, a New Age-eseket, a vallási misztikusok értékeit és gondolatait

A modernek néhány kimondott vagy kimondatlan feltevése:

- a belső vagy spirituális életünkkel foglalkozni a flúgosság jele
- jogunk van ahhoz, hogy a média szórakoztasson bennünket
- a testünk leginkább úgy működik, mint egy gép
- a legtöbb szervezetre is alkalmazhatjuk a gép-analógiát
- az igazság a nagy üzleti hatalmagnál, vagy a nagyhatalmú kormányoknál van
- minél nagyobb, annál jobb
- az idő pénz
- egy probléma megoldásának leghatékonyabb módja, ha alapos elemzés során részeire bontjuk
- a tudomány és a mérnöki munka az igazságot modellezi
- a hatékonyság és a gyorsaság elsőrendű prioritások

- a média jogosan rajongja körül a kiemelkedően gazdagokat
- hasznos az életünket jól elkülöníthető, független részekre osztani, úgy mint munka, család, társasági élet, szex, tanulmányok, politika, vallás. Ez egy mindenre kiterjedő felosztás, amely lefedi, mit teszünk, miben hiszünk, és mit tartunk értékesnek

A modernizmus árnyoldalát azt hiszem szükségtelen hosszan ecsetelni. Mivel jelenleg ez az uralkodó kulturális irányzat, napjaink szinte összes problémája mögött ennek az értékrendnek a válságát, az alapvető megújulásra képtelenségét találjuk.

A **tradicionalizmus** volt az első „ellen-kultúra”, amely a múltba fordulva megpróbált kihátrálni a modernizmus fősodrából. Igazi megerősödését az amerikai polgárháború környékére tehetjük. A nagyvárosi, centralizált, elszemélytelenedett életforma helyett – sok esetben az érvényesülési küzdelemben alulmaradtak számára – a múlt idealizált értékrendjére alapozott fundamentalizmust kínálja alternatívaként.

A tradicionálisok meggyőződései:

- újra a pátriárkáknak kellene irányítaniuk a családok életét
- a feminizmus szitokszó
- mind a férfiaknak, mind a nőknek meg kell őrizniük hagyományos szerepeiket
- a család, az egyház és a közösség határozza meg hovatartozásunkat
- az élet már ismerős és bejáratott szokásait kell fenntartani
- nagyon fontos szabályozni az abortuszt és a szexet (különös tekintettel a pornográfiára, a tizenévesek nemi életére és a házasságon kívüli szexre)
- a férfiaknak büszkén kell szolgálniuk hazájukat a hadseregben
- az élethez szükséges minden iránymutatás megtalálható a Bibliában
- a vidéki és kisvárosi élet erényesebb, mint a nagyvárosi és a kertvárosi élet
- az Egyesült Államoknak többet kellene tennie az erényes viselkedés szorgalmazásáért
- fontosabb az erkölcstelen viselkedés megfékezése, mint a polgári szabadságjogok védelme
- elengedhetetlen a szabad fegyverviselés
- az idegenek nem szívesen látott vendégek

A Kulturális Kreatívok megjelenése

A Kulturális Kreatívok szubkultúrája „lopakodó”, a háttérben és a mélyben formálódó második ellenkultúra. Két meghatározó ismérve:

1. Teljesen alulról, az egyének, esetleg szűk közösségek szintjéről indul. Bár értékrendjében, gondolkodásmódjában, életstílusában koherens, **nem rendelkezik egység tudattal**. Ezt jelzi, hogy bár a lakosság több, mint 25 százalékáról van szó (2000. évi adat), a felmérés során arra a kérdésre, hogy „Mit gondol, mennyien osztják a nézeteiket?” a válaszadók elbizonytalanodtak, többségük legfeljebb 5%-ra tippelt. Habár egyre több kezdeményezés indul arra, hogy kapcsolatot találjanak egymással, **a társadalmi szintű öntudatra ébredés még várat magára**. Ezt a kettősséget tükrözi a cikk bevezető idézetében megfogalmazott kép.

2. Igyekeznek a múlt tanulságaiból tanulni, de alapvetően új utakat keres. Felvállalja a bizonytalant, a kísérletezést, az újításokat és ezek kockázatát.

Mivel a legfontosabb átalakulások az egyén szintjén zajlanak, nézzük meg, **miként válik valaki Kulturális Kreatívvá.**

A folyamat mindig a **belső ébredéssel** indul. Kiváltó oka szinte bármi lehet, ami elegendő aktiválási energiát ad ahhoz, hogy valaki útra merjen kelni, feladva a már nem kielégítő bizonyosságokat, vállalva az átkelést az ismeretlen, bizonytalan köztes állapoton egy jövőbeli új minőség sokáig elérhetetlen ígéretéért.

A könyvben számos történet szól erről az „útrakeresről”. Vannak vidámak, megindítóak, széles skálát ölelnek fel a spontán spirituális ébredéstől a racionális szembefordulásig, a gyerekkori vagy kamaszkori dactól az időskori bölcsesség változtató erejéig. Közös bennük az, hogy egy ponton túl az a magyarázat, hogy miért is lettek dolgok olyanok, mint amilyenek, már nem elfogadható többé. Daniel Quinn *Izmáel* című művében a tanár – aki történetesen egy ezüsthátú óriásgorilla – így magyarázza ezt a jelenséget a diákjainak: „Ha egyszer sikerül meghallanod Kultúra Anya hangját, amint a háttérben morajlik, és újra meg újra elmeséli történetét a te kultúrádhoz tartozó embereknek, soha többet nem tudsz nem venni róla tudomást. Akárhová is mész hátralévő életedben, mindig leküzdhetetlen kísértést érzel, hogy így szólj a téged körülvevő emberekhez: »Hogyan tudjátok hallgatni mindezt, és közben nem felismerni, hogy micsoda? «”

Az útrakerés minden esetben az egyén „belső” lépése, amely szükséges ámde nem elégséges feltétele a Kulturális Kreatívvá válásnak. Sok állomáson kell még áthaladni ahhoz, hogy a pillanatnyi indíttatás egy mindent átformáló folyamattá váljon.

A második lépés az **indulás** egy új életút felé, a szív vagy az elme útját követve, szándékosan, vagy önkéntelenül. Az egyik ösvény a szívből indul ki – illetve abból, ami a „szívünkben marad”, miután megsemmisül mindaz, aminek idáig hittük magunkat és azok a dolgok, amelyekről azt hittük, hogy az életünk szól. A másik úton az elménk kezdi el egyre sürgetőbbben keresni az új válaszokat, majd az új kérdéseket is.

Harmadjára meg kell küzdenünk a szűkebb és a tágabb környezetünk **ellenállásával**, kritikájával. A Kulturális Kreatívok – mivel odafigyelnek a környezet visszajelzéseire – különösen érzékenyek a kritikára. Sokan bizonytalanodnak el ebben a fázisban, amikor a belső bizonytalanságok mellett el kell engedni a legtöbb olyan külső kapaszkodót is, amely addig az életben a bizonyosságaink rendszerét adta. El kell kezdeni az öltözködés, a kocsi, a pénzkereset helyett a valóban fontos dolgokról beszélni, amelyhez egyre kevésbé partnerek azok, akikkel korábban körülvevők magunkat. „*Amint meglátod a környezeted határait, azok nem a környezeted határai többé.*”

Végül az új értékeket felkutatva, megtalálva azokat egy **új életút** szerves részeivé kell tennünk, miközben szemünket nem vehetjük le az átfogó képről és nem szabad feladnunk a folyamatos megújulás igényét.

Kulturális Kreatívok és a társadalom

A változás iránti igény a XX. században társadalmi szinten többnyire mozgalmak formájában jelent meg. Két nagyobb csoportot érdemes megemlítenünk: a társadalmi mozgalmakat, amelyek a szervezeti berendezkedést, illetve a tudatosodási mozgalmakat, melyek az életünket és a kultúrát igyekeznek átformálni.

A 60-as, 70-es évek **társadalmi-** (nő-, ember- és polgárjogi-, béke- stb.) **mozgalmai** ugyan sokáig táplálták a születőben lévő Kulturális Kreatívok változás iránti igényét, de ezek a 80-as, 90-es évekre vagy elérték céljaikat, vagy a hivatalos politika színterére kerültek át, betagozódtak a fősodorba, esetleg érdektelenségbe fulladtak. Ajándékként az elért eredményeik mellett megmaradt az a hatás is, amelyet az emberek gondolkodására gyakoroltak, és az az üzenet, hogy fel lehet ébredni a társadalmi szintű önáltatásból.

A legsikeresebb és a legtöbb célkitűzést felvonultató társadalmi összefogás a környezetvédelmi-**ökológiai mozgalom**: világszerte a lakosság 70-90 százaléka támogatja. Aldo Leopold így fogalmazta meg a lényegét: *„Amint megváltoztatjuk a véleményünket arról, hogy mire is való a környezet, abban a pillanatban minden másról is megváltoztatjuk a véleményünket.”* Jelenleg a Föld lakossága háromnegyedének aggodalmával szemben egy nagyon szűk kisebbség érdekei, az azt képviselő kormányok, nemzetközi pénzügyi szervezetek és nagyhatalmú mamutcégek állnak.

Az eredetileg környezetvédőként indult mozgalmak helyi ügyek megoldására alakultak, majd a kisebb környezetszennyezés szabályozásának kiharcolásával betagozódni látszottak a modern társadalom paradigmájába. Az újabb lökéshullámot a Kulturális Kreatívok megjelenése hozta, akik mára nemzetközi méretű ökológiai mozgalommá duzzasztották – egész rendszerekben gondolkodva –, és olyan, az eredeti kitzűzéseken messze túlmutató célokat próbálnak megvalósítani, mit például az *ökológiai fenntarthatóság* megteremtése.

A **tudatosodási mozgalmak** hatására az önismerettel, pszichológiával, jógával, keleti hagyományokkal, spiritualizmussal kapcsolatos közvélekedés formálódott át. Folyamatosan nő azoknak a száma, akik a lelki-szellemi fejlődést életük részévé teszik. Ugyanakkor ezek köré az igények köré évi százmilliárd dollár nyereségű szolgáltató ipar épült ki. Talán ez a legfőbb külső oka annak a csapdának, amit Chögyam Trungpa Rinpocse „spirituális materializmus”-nak nevezett: „elhitetjük magunkkal, hogy spirituálisan fejlődünk, míg ehelyett csak a saját egocentrikusságunkat erősítjük meg különböző spirituális technikák segítségével.” Mások erről így írnak: „Először ott van a gyerekes remény, hogy valaminek a megvásárlása majd hozzáférhetőbbé teszi az elérhetetlent. Szóval megveszem a füstölőt, a meditációs párnát és a spirituális kacatokat, hogy – oh, nem is tudom, miért. Hogy része legyek ennek az egésznek. Hogy csatlakozzam. Hogy vigasztalásra leljek.” „Néztem, ahogy az emberek megérkeznek, ... azt kutatva, hogyan tudnának végre megszabadulni a saját magukkal és a világgal kapcsolatos illuzióiktól, aztán pedig még a kezdetinél is nagyobb csomaggal távoznak: egy hindu névvel, egy idegen nyelvű mantrával, és egész sor ősi szabállyal, amely mindent meghatároz, az étrendtől a szexig. Ami eredetileg valódi spirituális keresésnek indul, rövidesen már nem lesz más, mint egyfajta beöltözés és elrejtőzés ezoterikus magyarázatok mögé.”

A 90-es évektől megindult a társadalmi és tudatosodási **mozgalmak konvergenciája**. Egyre nagyobbak lettek az átfedések a programjaik között, egyre gyakrabban egyesítették erőiket. E tendenciák mögött javarészt a Kulturális Kreatívok hatását találjuk. Egyrészt azért, mert maguk párhuzamosan több mozgalomban is részt vettek, így a mozgalmak

közötti kapcsolódásokat a személyes átfedések is segítették, másrészt az a világszemléletük is egyre inkább teret kapott, hogy a problémákat nem lehet elszigetelten kezelni, a valódi megoldást csak az egész rendszer megváltoztatása hozhatja.

Hasonló konvergenciát figyelhetünk meg a külső és a belső változások terén. A New Age sztereotípiája szerint a belső fejlődés a lényeg, a társadalom meg majd elboldogul valahogy. A politikai aktivisták viszont kizárólag a társadalmi változások kiharcolásával próbálják megmenteni a világot. A Kulturális Kreatívok integrálják ezt a kettősséget: a személyes, belső fejlődés mellett tevékenyen részt vesznek a környezetük formálásában, az *egészen* való munkálkodásban is.

Látjuk, ahogy a Kulturális Kreatívok vezetésével egyre inkább teret nyert az einsteini szemlélet, miszerint **„Nem oldhatjuk meg a problémákat, amelyeket létrehoztunk, ugyanannak a gondolkodásnak a segítségével, amely létrehozta őket.”**

Út a köztesbe

László Ervin evolúciós elmélete (lásd többek között: Káoszpont, Kossuth Kiadó 2006, illetve rövidített változatában: 2012 – Az idő közel, Pilis-Print 2008) szerint a társadalom egyensúlyi időszakait átmeneti szakaszok kötik össze. Ezekben a köztes időkben a régi rendszer stabilitását adó erők már nem működnek, a régi struktúra szétesik, az új viszont még nem jön létre. A tudattalan rendszerek (például az egysejtűek) sok ezer, akár millió próbálkozáson is áteshetnek, mielőtt elérhetik a következő, magasabb szintet, míg a tudatos rendszerek (például az emberi társadalmak) a megoldások szándékos keresése és a hibákból való tanulás révén nagyságrendekkel kevesebb próbálkozás által is felugorhatnak a következő evolúciós lépcsőfokra.

Könyvünk példaképpen részletesen leírja a hernyó-báb-lepke átalakulásának folyamatát. A báb kaotikus állapotában nehéz bármit felfedezni a hernyó elmúlt alakjából, ugyanakkor a pillangó jövőbeli ígéretéből is.

A tudati fejlődés hasonló halál-újjászületés stációkon megy keresztül. A „köztes lét” bizonytalanságától való félelem azonban nagyon erős visszatartó erő, pedig az azon való átkelés az ára a fejlődésnek, mi pedig *„vastag falakat építünk tagadásból a félelem ellen”*. Az, hogy ma ilyenné váltunk köszönhető annak is, hogy *„civilizáltak lettünk”*. A természetes népeknél a beavatási rítusok – amelyek az egyéni élet köztes szakaszairól és minőségi ugrásairól (pl. felnőtté válás, házasság, halál) szólnak –, illetve az ezekre való tudatos felkészítés lépései segítik át az egyént ezeken a kríziseken. A törzsek bölcs öregjei – akik már maguk is átmentek ezeken a beavatásokon és több generáció felkészítésében vettek részt – pótolhatatlan tudásukkal, tapasztalataikkal támogatják ezeket a folyamatokat. Fájdalom- és halál-kerülő kultúránk azonban elhitette velünk, hogy nincs szükségünk hasonló rítusokra – sőt a bölcs vénekre sem –, így nincs más lehetőségünk, mint a félelmeinkkel egyedül szembenézni és egymást támogatni ezekben a krízis-helyzetekben.

Merre tovább ?

Jó hír az, hogy egyéni szinten sokan túljutnak ezen az átkelési szakaszon. Az ő tudásuk és megerősödött hitük, a pillangó-lét bölcsessége hosszú integrációs szakasz révén ugyan, de folyamatosan visszaáramlik a kollektív tudatunkba.

A Kulturális Kreatívok egyéni útkeresései lassan közös mederbe folynak össze, és folyamatokká duzzadnak. A társadalmi szintű öntudatra ébredés a könyv első amerikai megjelenése után 10 évvel – bár a legutolsó, 2008-as felmérések világszerte már több mint 150 millió Kulturális Kreatívról adnak számot – még mindig várat magára. Sok még az elgördítendő akadály, például meg kell találni azokat az együttműködési formákat, amelyek ki tudják váltani a korábbi, felülről szervezett, piramis-elvű hatalmi rendszereket.

A **Kulturális Kreatívok könyv** remélhetőleg sokrétű szerepet lát majd el ebben a folyamatban. Segíthet a kollektív öntudatra ébredésben; elméleti okfejtései fontos irányokat jelölnek ki, ugyanakkor a sok példaértékű személyes történet segít eligazodni abban, hogy ezeket az elveket hogyan valósíthatjuk meg a gyakorlatban: a saját személyes fejlődésünk mellett a közvetlen környezetünkben, baráti társaságokban, közösségekben, a munkánkban. A könyv epilógusa egy szép őstörténetben és egy versben foglalja össze zárógondolatait, én hely hiányában egy J.F.Kennedytől származó idézetet hagytam a végére: **"Ne azt kérdezd, mit tehet érted a haza, hanem azt, hogy Te mit tehetsz a hazáért"**.
